

Pardon my French

VREEMDETALENONDERWIJS OP AMERIKAANSE HIGH SCHOOLS

Deel 2

In het vorige nummer van *LTM* zijn de gevolgen aan de orde gekomen die de organisatie van het voortgezet onderwijs in de VS heeft voor vreemdetalendocenten en hun leerlingen. In dit tweede artikel over het vreemdetalenonderwijs in de VS nemen we een kijkje in het klaslokaal. Welke talen worden er in de VS aangeboden op de *high schools* en waarom kiezen leerlingen ze? Welke leermiddelen gebruiken de docenten en hoe vullen zij hun lessen in? En hoe zit het met standaarden van taalbeheersing?

Schoolbus en leerlingen in Texas

AAFKE MOONS

Tijdens mijn scholenbezoeken in Grapevine (Texas) en Pocatello (Idaho) heb ik de verschillen en overeenkomsten tussen de praktijk in talenlokalen in de VS en in Nederland onderzocht. Een opvallend verschil is dat Amerikaanse docenten bijzonder heterogene groepen in hun lokalen ontvangen. Niet alleen zitten alle niveaus door elkaar, maar een groep kan ook nog eens leerlingen uit verschillende leerjaren bevatten. Zo zullen in een groep Spaans 1 of Frans 1 waarschijnlijk veel *freshmen* zitten, maar kunnen er bijvoorbeeld ook *sophomores* bij zitten (zie het kader voor de benamingen van de *highschool*-jaren). Bovendien worden er soms leerlingen die een taal op een hoger niveau volgen, bij een andere groep geplaatst. Zo vertelt Michelle Hall, docente Frans op Birdville High School (BHS) in Texas, dat ze slechts één leerling heeft die *French 5* volgt, en dat ze die leer-

ling tegelijk met een andere klas ziet. Deze situatie eist een grote mate van organisatie en differentiatie van de docenten.

De Spaanse overheersing

Waar in Nederland het Engels de meest onderwezen vreemde taal is, is dat in de VS zonder twijfel het Spaans. Vooral in het zuiden is Spaans een grote taal. In Texas wonen veel Spaanstalige immigranten uit Mexico en zijn vrijwel alle bordjes en teksten in de openbare ruimte tweetalig. Maar ook noordelijker is het niet ongebruikelijk om bijvoorbeeld te kunnen kiezen voor Spaans als je een antwoordapparaat van een bedrijf aan de lijn krijgt. Het ligt daarom voor de hand dat het merendeel van de Amerikaanse leerlingen Spaans kiest als zij een vreemde taal in hun pakket willen opnemen. Spaans wordt dan ook op alle scholen aangeboden.

Pocatello High School (PHS) in Idaho heeft vijf

vreemdetalendocenten in dienst: twee voor Spaans, één voor Duits, één voor Japans en één voor gebarentaal (gebarentaal wordt in de VS ook tot het vreemdetalenonderwijs gerekend). De leerlingen kunnen ook Frans of Chinees kiezen, maar daarvoor moeten ze naar een andere school reizen. Op BHS in Texas zijn er vijf docenten Spaans, terwijl er maar één docente Frans en één docent gebarentaal rondloopt; dat geeft de verhoudingen aardig weer. Michelle Hall vindt het een voordeel dat ze de enige docente Frans is: 'Het leuke van mijn baan is dat ik de leerlingen van jaar 1 tot het eind heb', vertelt ze. 'Ik kan dus echt een band met ze opbouwen.'

Ik vraag aan Cody van Haalen (14 jaar, PHS, 9th grade) welke taal hij kiest en vanuit welke gedachte zijn jaargenoten hun talen hebben gekozen. 'Ik doe Duits omdat ik al Nederlands ken, want mijn ouders zijn allebei Nederlands. Het is de makkelijkste keuze', geeft hij toe. 'Veel kinderen doen Spaans omdat hun ouders dat

nuttig vinden. Verder kiezen veel kinderen de taal die het coolst klinkt. Of ze doen Chinees of Japans omdat het Aziaten zijn.'

Overigens komt het in bepaalde gebieden, vooral in het zuiden van Texas, ook voor dat ouders hun kinderen afraden om Spaans te kiezen. Zij willen op die manier voorkomen dat hun kinderen in klassen terechtkomen met veel *native speakers*, namelijk de kinderen van Mexicaanse immigranten. In zulke groepen heerst vaak geen serieuze sfeer, omdat het uiteraard eenvoudig is voor deze kinderen om het vak te halen. Sommige Spaanstalige ouders moedigen om die reden hun kinderen aan om niet voor de makkelijkste weg te kiezen en juist een andere taal te leren.

Lesmateriaal

In de VS beginnen ze niet alleen later met vreemdetalenonderwijs en bieden ze het dan korter en intensiever

aan, maar ze werken ook met andersoortige leergangen en gaan daar anders mee om. Er worden vrijwel nergens losse werkboeken gebruikt. De leerlingen krijgen meestal een dik leerwerkboek met harde kaft in bruikleen. *Deutsch Aktuell 3* (EMC/Paradigm, 5e ed.), een boek dat op Grapevine High School (GHS) in Texas wordt gebruikt, telt bijvoorbeeld zo'n 430 pagina's; *Glencoe Spanish iBuen Viaje! Level 3* (McGraw-Hill) zelfs meer dan 500!

Verschillende docenten vertrouwen me toe dat ze niet alles behandelen. 'Ik probeer een prettig tempo aan te houden,' vertelt Hall, 'anders onthouden ze het niet.' Ik merk tijdens mijn lesbezoeken ook dat de docenten de hoofdstukken zeker niet 'slaafs' volgen. Sterker nog: slechts tijdens één van de lessen die ik bijwoon, een les *German 3* op GHS, wordt er rechtstreeks uit het boek gewerkt. De meeste docenten vullen hun lessen vooral met zelf voorbereide activiteiten, en gebruiken daarbij hun beamer (bijvoorbeeld om grammatica te oefenen op een website) of al dan niet gelamineerde kopieën van oefeningen (zie het kader voor een aantal geobserveerde lesactiviteiten).

Standaarden

Een interessant gegeven is dat in de VS niet gewerkt wordt met één instrument om het niveau van taalbeheersing te meten en om aan te geven wat leerlingen aan het eind van hun schoolcarrière moeten weten en kunnen. Waar wij in Nederland werken met de landelijke exameneisen en inmiddels gewend zijn aan de standaarden die in het Europees Referentiekader (ERK) worden omschreven, hebben alle Amerikaanse staten hun eigen standaarden voor de verschillende vakken, zo ook voor de vreemde talen. De standaarden van zowel Texas als Idaho zijn breder dan de omschrijvingen in het ERK, want ze bevatten expliciete verwijzingen naar grammatica, taalkunde, en bijvoorbeeld culturele en geografische kennis. Omdat de uitgevers van leermiddelen uiteraard goed kijken naar de standaarden, is het misschien niet verwonderlijk dat

de Amerikaanse boeken zo omvangrijk zijn.

Hoe ontzettend belangrijk de afstemming van de leermiddelen op de standaarden is, wordt duidelijk als we kijken naar de manier waarop boeken gekozen en aangeschaft worden. Dit proces verschilt in 22 Amerikaanse staten, waaronder Idaho en Texas, radicaal van dat in Nederland. In Nederland hebben scholen veel vrijheid bij de keuze van leermaterialen, wat op zich eerder uitzondering dan regel is omdat er in veel landen een nationaal systeem is waarbij de overheid bepaalt welke leermiddelen geschikt zijn voor het onderwijs. Ook in de VS bestaat een dergelijk systeem, hoewel het het meest gedecentraliseerde systeem ter wereld is: alle staten mogen zelf bepalen op welke manier zij sturing geven aan de aanschaf van leermiddelen. In Texas en Idaho betekent dat dat uitgevers hun leermiddelen aan de staat moeten voorleggen. De State Board of Education bepaalt vervolgens welke boeken geschikt zijn voor 'adoptie', en publiceert een lijst met goedgekeurde en aanbevolen boeken. Uit die boeken kunnen scholen en docenten een keus maken, als zij tenminste aan de beurt zijn voor een nieuwe 'adoptie'. Als een school een boek wil gebruiken dat niet op de lijst staat, moet zij een *waiver form* invullen en daarop aangeven waarom zij van de lijst wil afwijken en in welke mate dit afwijkende boek voldoet aan de standaarden. Het lijkt erop dat dit geen eenvoudige formaliteit is, maar een tijdrovende procedure.

Edities en looptijd

De standaarden en enorme inkoopkracht van de staten leiden ertoe dat de educatieve uitgevers speciale *state editions* maken van boeken. Zo wordt er in Texas gewerkt met de *Texas edition* van *iBuen Viaje!* en *Discovering French*. Deze gang van zaken is uiteraard een krachtige manier om invloed uit te oefenen op de inhoud van de boeken, en vooral bij vakken als biologie en geschiedenis leidt dat weleens tot controversiële keuzes in staten

LEEFTIJD	SCHOOL	GRADE	NEDERLANDS EQUIVALENT
14	high school	9 (freshman)	3e klas (onderbouw vo)
15	high school	10 (sophomore)	4e klas (bovenbouw vo)
16	high school	11 (junior)	5e klas (bovenbouw vo)
17	high school	12 (senior)	6e klas (bovenbouw vo)

Benamingen van de highschool-jaren in de VS

De 'talengang' van Grapevine High School

EEN GREEP UIT DE ACTIVITEITEN IN VREEMDETALEN-LESSEN IN DE VS

- om de beurt een zin uit een verhaal hardop voorlezen en vertalen (*German 3*)
- een lied meezingen (*99 Luftballons!*) (*German 3*)
- *flash cards*: de docent houdt een kaartje met een plaatje omhoog en de leerlingen moeten het Duitse woord zeggen (*German 3*)
- zinnen die op het bord staan, lezen en de juiste vorm van de onregelmatige werkwoorden invullen (*Spanish 3*)
- in tweetallen mondeling oefenen met onregelmatige werkwoorden door elkaar een zin met een 'gat' voor te lezen (*Spanish 3*)
- luisteroefening: de leerlingen luisteren naar gesprekken en monologen en vullen antwoorden op vragen in (*Spanish 2*)
- gezamenlijk een toneelstuk lezen (*Spanish 3*)
- presentaties van één minuut voorbereiden en geven (*Spanish 3*)
- een verhaal schrijven en voorlezen aan de klas (*Spanish 3*)
- een verhaal schrijven en daar een presentatie met audio van maken op de computer (*French 3*)
- een krant (met korte berichtjes, een weerbericht, cartoon etc.) maken en die presenteren voor de klas (*Japanese 2*)

met veel (streng) gelovige en conservatieve inwoners. Omdat de cyclus van een schoolboek minimaal zes jaar is, en in de praktijk soms wel langer dan tien jaar, zijn de meeste schoolboeken die momenteel gebruikt worden behoorlijk oud. Zo werken de docenten Duits op GHS en PHS met de vijfde editie van *Deutsch Aktuell*, een boek uit 2004. Dat zie je niet alleen aan bijvoorbeeld het beeldmateriaal, maar ook aan het gebrek aan ICT-inzet in de boeken. Ik twijfel er niet aan dat Amerikaanse uitgevers net als hun Nederlandse collega's op het moment zwaar inzetten op de ontwikkeling van online materiaal, interactief materiaal voor iPads en dergelijke, maar daar heb ik in de klaslokalen nog niet veel van teruggezien. Hoewel de meeste staten aansturen op een bredere inzet van ICT in het onderwijs, lopen de scholen wat dat betreft nu nog niet voor op scholen in Nederland.

Plussen en minnen

Als u zou kunnen ruilen met een Amerikaanse vreemdetalendocent, zou u dat dan doen? Mijn eerste gevoel tijdens mijn reis was positief: een eigen lokaal en meer lessen in de week om met de groepen aan de slag te gaan: wie wil dat nu niet? Maar toen ik meer gesprekken had gevoerd en informatie had verzameld, moest ik mijn mening herzien. Je zal die lastige groep maar elke dag tijdens het eerste of het laatste uur hebben. En hoewel het prettig is dat docenten veel vrijheid hebben in hun lessen en niet in een keurslijf worden gedwongen door de schoolleiding of een leergang met veel oefenmateriaal ('het boek moet uit!'), wat de creativiteit in de lessen ten goede kan komen, kost het verzamelen en maken van opdrachten erg veel tijd. Ik vermoed dat de neiging toch

groot is om na een paar jaar vooral te putten uit de verzameling die je hebt aangelegd. Ik zou zelf liever werken met een actuelere leergang met gevarieerde oefeningen waarin expertise en inzichten van verschillende docent-auteurs verwerkt zijn. De creatieve docent die tijd over heeft, kan hier immers zelf nog een selectie uit maken en deze naar hartenlust aanvullen met eigen materiaal.

Een tweede nadeel dat ik als talendocent in de VS zou ervaren, is dat je er nogal op jezelf bent aangewezen (met uitzondering van de docenten Spaans). Hoewel het prettig kan zijn om je gang te kunnen gaan en niet al te veel collega's te hebben zodat de vergadertijd beperkt blijft, staat dit volgens mij professionele groei en ontwikkeling van het onderwijs in de weg. Collegiaal overleg kan immers ook erg leerzaam en stimulerend zijn. Juist op sectieniveau kan er nagedacht en geëxperimenteerd worden met vernieuwende didactiek, motiverende projecten, verbetering van specifieke vaardigheden van leerlingen enzovoort.

En dan hebben we het nog niet eens over het effect van het onderwijs op de leerling gehad. De vraag of een extern gedifferentieerd onderwijssysteem (zoals in Nederland) tot betere prestaties leidt in het vreemdetalenonderwijs dan een geïntegreerd onderwijssysteem (zoals in de VS) valt buiten het bestek van dit artikel. Ik wil hier echter wel opmerken dat er in de VS in talenlokalen niet veel sprake lijkt te zijn van een structureel aanbod van onderwijs op maat. Dat goede leerlingen met veel taalgevoel daardoor minder vooruitgang boeken dan zij zouden kunnen doen, en zwakkere leerlingen op hun tenen moeten lopen, is onvermijdelijk. Dat het gemiddelde niveau van vreemdetalenbeheersing daardoor lager uitpakt, ligt ook voor de hand. Ik zou mij als docent beter voelen in een systeem waarbij ik homogenere groepen les gaf en beter recht kon doen aan de verschillen tussen leerlingen. Dan nam ik het 'reizen' tussen lokalen en het kleinere aantal uren per week voor lief.

Ik ben benieuwd hoe u daarover denkt. Via <<http://moons.youreon.nl/poll>> kunt u uw mening geven en de mening van andere talendocenten zien. Ik hoor graag van u! ■

LITERATUUR

Moons, A. M. (2011). Is it really all Greek to them?

Vreemdetalenonderwijs op Amerikaanse high schools, deel 1. *Levende Talen Magazine*, 98(7), 6–11.

Texas essential knowledge and skills for languages other than English.

Geraadpleegd op <http://ritter.tea.state.tx.us/rules/tac/chapter114/ch114c.html>

Idaho humanities content standards. Geraadpleegd op http://www.sde.idaho.gov/site/content_standards/humanities.htm

HET BOBO-SPEL (SPAANSE VERSIE)

De leerlingen zitten in een kring en krijgen allemaal een kaartje met een Spaans werkwoord, dat ze voor zich op hun tafel zetten (*correr, comer, ser, venir* etc.). Er is één stoel voor de *dummy*; degene die een fout maakt. De leerlingen moeten in een rustig ritme het volgende doen: met beide handpalmen op de tafel slaan (*slap*), in hun handen klappen (*clap*), met de vingers van de linkerhand knippen (*click*), met de vingers van de rechterhand knippen (*click*). Bij elke klik moeten ze een werkwoordsvorm zeggen, bijvoorbeeld de *yo*-vorm in de verleden tijd. Ze moeten eerst hun eigen werkwoord vervoegen, en vervolgens het werkwoord van een andere leerling. Daarna is deze leerling aan de beurt. Degene links van de *dummy* begint.

Als er een fout gemaakt wordt, moet degene die het fout doet op de *dummy*-stoel gaan zitten, verplaatst de *dummy* zich naar de stoel links daarvan, en schuift de rest (tot de stoel van degene die de fout maakte) een plaats op. Vervolgens begint het weer opnieuw bij degene die links van de *dummy* zit. De kaartjes met woorden blijven echter liggen. Een deel van de leerlingen heeft nu dus een ander werkwoord voor zich, dus ze moeten goed nadenken!

Het spel kan moeilijker of makkelijker gemaakt worden door het ritme aan te passen, te kiezen voor een andere tijd, of voor een ander onderwerp (bijvoorbeeld *nosotros* in plaats van *yo*). Uiteraard kan dit spel ook in een andere taal gespeeld worden.

nieuws

Weblog voor dialoog met het publiek

Hoogleraar sociohistorische taalkunde van het Engels Ingrid Tieken betreft met een weblog een breed publiek bij haar onderzoeksproject naar taalgebruik en stijlgidsen voor correct Engels. 'Taal is een maatschappelijk verschijnsel, dus het ligt voor de hand om bij dit onderzoek gebruik te maken van sociale media', aldus collega-onderzoeker Robin Straaijer.

Het project van Tieken heet *Het onoverbrugbare overbruggen (Bridging the Unbridgeable): Taalkundigen, normstellers en het publiek*. Het betreft vooral het taalgebruik en een stijlgids met handleidingen voor correct Engels. De drie hoofdrolspelers op dat gebied zijn taalkundigen, de schrijvers van stijlgidsen en de mensen die op die stijlgids vertrouwen. Tieken daarover: 'Om allerlei redenen zijn mensen vaak onzeker over wat correct taalgebruik is. Tegelijkertijd willen ze het wel weten, en daarom raadplegen zij regelmatig stijlgidsen. Voor de gebruiker zijn deze stijlgidsen een norm voor correct taalgebruik. Wat wij nu graag willen weten is: Welke stijlgidsen gebruiken mensen zoal? Welke onderwerpen zoeken ze daarin op? Hoe vaak raadplegen zij een stijlgids? Einddoel van het project is het samenstellen van een database van handleidingen en van taalkwesties waarvan gebruikers van de Engelse taal over de hele wereld gebruik kunnen maken.'

Het onderzoeksproject is met name gericht op het gebruik van de taal door het gewone publiek. Daarom denken Tieken en haar collega-onderzoeker dr. Robin Straaijer dat zij de antwoorden het beste direct van de mensen zelf kunnen krijgen door hen uit te nodigen om rechtstreeks en op een gemakkelijk toegankelijke manier een bijdrage te leveren. Vandaar het weblog. Deze methode, waarbij een breed publiek rechtstreeks input levert, is betrekkelijk nieuw en wordt aangeduid met de Engelse term *crowdsourcing*.

Het weblog *Bridging the Unbridgeable* is nu enkele maanden in de lucht en het aantal bezoekers neemt nog toe. Tieken en Straaijer hopen dat die trend doorzet. Wat willen zij weten? Tieken somt op: 'Behalve dat wij willen horen wat de gebruikers vinden van de stijlgidsen als zodanig, zouden wij ook graag hun mening willen weten over taalgebruik. Waar komen problemen op dat gebied vandaan? Specifieke taalkwesties kunnen mensen soms erg bezighouden. Wij willen weten welke taalkwesties dat zijn en waarom die zulke hevige emoties oproepen.' Ga naar het weblog en praat mee op <www.bridgingtheunbridgeable.com>. Universiteit Leiden

Incompetente docent tevreden over salaris

Amper de helft (46 procent) van de docenten in het voortgezet onderwijs voelt zich tevreden, betrokken en competent voor de klas. Hoe minder competent een docent zich voelt, hoe meer tevreden hij is over zijn salaris.

'Er wordt vaak gesproken over professionele identiteit van docenten, maar minder over wat dat in de praktijk betekent', zegt Esther Canrinus, die onlangs op dit onderwerp promoveerde. Zij deed aan de Rijksuniversiteit Groningen onderzoek; een vragenlijst werd door 1214 leerkrachten ingevuld. Ook werden docenten geobserveerd in de klas. Canrinus bevroeg hen over motivatie, betrokkenheid, vertrouwen in het eigen kunnen en de tevredenheid met betrekking tot hun beroep.

Zo'n 46 procent van de docenten scoort relatief hoog op al deze graadmeters. Dit zijn de gemotiveerde en betrokken docenten die zich competent voelen. Een kleinere groep van 34 procent voelt zich minder competent, maar is wel tevreden over het salaris.

Maar liefst 20 procent van de docenten scoort laag op alle graadmeters. Deze docenten zijn matig betrokken en gemotiveerd, hebben weinig vertrouwen in het eigen kunnen en zijn niet tevreden over hun beroep in het algemeen. Volgens Canrinus zijn dit 'allemaal aspecten die in eerder onderzoek gerelateerd worden aan uitval door bijvoorbeeld burn-out'.

De mate waarin docenten tevreden zijn over hun relatie met collega's en leidinggevendend blijkt erg belangrijk voor het welbevinden van de docent. Juist de minder gemotiveerde docenten zijn hierover niet tevreden. Canrinus: 'Mijn allereerste aanbeveling zou dan ook zijn: besteed aandacht aan die relaties. Bijvoorbeeld door te zorgen voor een hecht team waarin docenten en leidinggevendend betrokken zijn bij elkaar.' AOB

Ideofonen openen je ogen voor compleet andere taal

Ideofonen zijn woorden waarvan de klank iets verradert over de betekenis – een betekenis die te maken heeft met zintuiglijke waarneming. 'Het zijn een soort schilderijtjes, woorden die uitbeelden hoe iets klinkt, smaakt, ruikt, aanvoelt of eruitziet', aldus Mark Dingemans, die onlangs aan de Radboud Universiteit Nijmegen promoveerde op zijn onderzoek naar ideofonen in de Ghanese taal Siwu. 'Taalkundige fenomenen die je als westerling niet herkent buiten beschouwing laten, daar zit iets ethnocentrisch in.'

Het Nederlands kent nauwelijks ideofonen. 'In woorden die met *gl-* beginnen, zoals *glanzen, glimmen, glinsteren, gloeien* zit iets van een overeenkomstige visuele ervaring,' weet Dingemans, 'maar dat zijn slechts een handvol woorden, en ze vormen geen aparte woordklasse.' Onomatopoeën (woorden als *boem* en *plons*) komen er dichterbij.

Talen met veel ideofonen, zoals het Siwu, beperken zich niet tot die categorie. In die taal kun je in woorden bijvoorbeeld uitdrukken hoe stevig en tegelijkertijd verend de zitting van je bureaustoel is, doet de onderzoeker voor (*fwé-fwé-fwé*). Of hoe harig het hoogpolig tapijt (*wurufuuuu*; spreek uit *oe* voor *u*). Dingemans proefschrift wordt vergezeld van een website met videoclips en geluidsfragmenten: <<http://thesis.ideophone.org>> (zie met name hoofdstuk 6). Radboud Universiteit Nijmegen